

СЛОБОДАН ЈАНКОВИЋ*

Институт за међународну политику и економију
Београд

ЈОВАН ЈАЊИЋ**

Факултет за пословне студије и право
Београд

UDC: 316.7(497.11):316.776

Прегледни рад

Примљен: 11.08.2021

Одобен: 12.09.2021

Страна: 107–122

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.3r.2.01

СРПСКА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА У ПОЛИТИЧКОМ ГОВОРУ ВЛАСТИ***

Сажетак: У раду ћемо анализирати присуство националне културе у јавним говорима и ауторизованим текстовима политичара на власти у Србији. Употребимо анализу политичког дискурса и општу анализу текста како би утврдили поруке и начине коришћења националне културе у изученим текстовима и говорима. Кључни политичари у периоду 2012-2020 су актуални председник Србије Александар Вучић, који је уједно и председник Српске напредне странке (СНС), председник скупштине Ивица Дачић, председник Социјалистичке странке Србије (СПС) и Ана Брнабић, председница владе Србије, чланица СНС. Поменутих троје имају два приступа националној култури у посматраном периоду.

Говори на инаугурацијама, честитке у свечаним приликама и на државним празницима, говори у изборној кампањи и други јавни говори на кључне теме попут статуса Косова и Метохије представљају базу података.

Кључне речи: Србија, Александар Вучић, Ана Брнабић, Ивица Дачић, национална култура, политички говор

Студија која је пред читаоцем има за циљ анализу присутности и значаја националне културе у политичком говору владајућих српских политичара, председника Републике Александра Вучића, председнице владе Ане Брнабић и председника Народне скупштине Ивице Дачића. Приступ се заснива на тради-

---

* slobodan@diplomacy.bg.ac.rs

** jovanradj@gmail.com

*** Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Република Србија и изазови у међународним односима 2021. године”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2021. године.

цији анализе политичког дискурса утемељеног у претходним студијама дискурса и идеологије (Bourque, Duchastel 1995, 605-6). Култура и посебно национална култура у политичком говору је свакако присутна у свакодневном говору како политичара тако и осталих грађана. Ипак, њена употреба и присуство у политичком говору могу бити путоказ за разумевање значаја локалне културе и политике спрам ње. Ако, када и како политичари користе националну културу у њиховом говору је индикативан за разумевање улоге националне културе у обликовању порука јавности. Анализираће се говори одржани у свечаним или другим важним поводима, попут говора у кампањи или приликом представљања програма владе.

Двојица од троје наведених политичара су такође и партијске вође, Вучић је председник Српске напредне странке (СНС), а Ивица Дачић Социјалистичке странке Србије (СПС), док је Ана Брнабић као премијерка постала члан СНС. Занимљиво је да троје поменутих лидера одговарају различитим групама унутар српског друштва, но то би могло бити предмет друге студије.

Појмови и теоретски оквир: национална култура у политичком говору

При изучавању неког аспекта културе не треба сметнути с ума латинско значење речи *cultura* – обрада, образовање, нега и *cultus* – обожавање, посвећеност, култ. Тако значење латинског појма у себи већ садржи делимично појашњење националне културе. Национална култура део је политичке културе одређене земље и друштва. Алан Бол (Alan Ball) каже ослањајући се на Калахана (Callaghan): „Политичка култура се састоји из понашања, веровања, осећања и вредности друштва које се односе на политички систем и политичка питања” (Ball 1988, 53). Политички говор који садржи политичку културу садржи се из низа тврдњи употребљених зарад увезивања јавности и убеђивања исте да подржи одређену идеју, деловање или личност. Дискурс који се користи у политичком говору одражава друштво, репродукује га, али може да га и мења. У епохи признатих идеологија¹ дискурс је дефинисан као објекат идеологије, као тврдња која може бити анализирана и описана. С друге стране сама култура установљава форме изјава и представа света: обреди, обичаји, језик, знање, норме и вредности. С друге стране, дискурс као тврдња је оруђе за обликовање друштва. (Bourque, Duchastel 1995, 612, 13). Чувени српски филолог Мило Ломпар слично дефинише културу као „начин саобраћања, као начин разумевања, као начин постављања ствари, као пресудан чинилац за обликовање националног идентитета ...” (Ломпар 2018, 59). Свакако, није сав дискурс култура. Садржај који се односи на норме, вредности, ритуале, обичаје, историју одређене заједнице препознату у политичком говору у односу на политичка питања или спрам политичких односа (Swedlow 2013) је оно што ће бити издвојено као материјал за анализу и бити оцењено.

---

¹ С обзиром да живимо у изузетно идеологизованим друштвима без обзира на званично одбацивање идеологија.

Српска култура је снажно прожета учењем Светога Саве (1174-1236) и Косовским заветом или савезом са Богом.² (Ђегић 2002, Bogdanović 1990). Јован Базић, попут многих других, тврди да је „Косовски мит“³ најважнији српски мит који чини основу српског националног идентитета.” (Bazić 2012, 253). Позивајући се и на друге студије он закључује „Косовски мит је кључни српски државотворни мит који се налази у основи српског националног идентитета”. (Bazić 254). Тако Косово представља један од конститутивних елемената српске нације, њен национални мит, завет и етику. Суштина тог завета садржана је у стиховима српске епске песме: *Земљаско је за малена царство, а Небеско увек и довека*. То је опредељење за највише и трајне вредности: за правду, истину, светост и за праведност.⁴ У том контексту синтагма попут *небеске Србије* или *косовског завета* или *за крст часни и слободу златну* представљају формуле које се односе на традиционални национални политички културни дискурс.

У политичком говору национална култура се често користи у временима великих криза, када се поставља питање националног идентитета (Ђегић 248), као у периоду југословенске кризе. Међутим, политичка питања око Косова и Метохије нису престала у Србији, ап национална култура и посебно садржаји који се односе на косовски мит присутни су у политичком говору у Србији.

Пре анализирања националне културе у политичком говору занимљиво је укратко позабавити се личностима које заузимају три кључне политичке позиције у Србији, то јест председника Србије, председницу владе и председника народне скупштине.

Српска владајућа елита и култура у њиховом политичком говору

Тренутно политичко вођство у Србији представља мешавину бивших ултра-националиста, социјалиста и либерала. Њихова политичка платформа је политички реформизам, про ЕУ политике и неолиберална економска политика. Њихов једини везивни елемент са локалном културом и традицијама је некадашњи имиџ у јавности неких од водећих политичара на челу са актуалним председником републике.

Премијерку Србије је изабрао неприкосновени вођа, садашњи председник Србије, Александар Вучић. Претходно, она је била запослена у јавним и

² Косовски завет или савез са Богом је избор српског кнеза Лазара, а са њим и српског народа између небеског и земаљског царства. Свети Лазар Хребељановић (+1389) изабра Небеско царство и умире у Косовском боју.

³ Овде се мит односи на сећање на историјски догађај, битку између српских и османских војски на Косову пољу 15. јуна 1389 (што је данас 28. јуни према Грегоријанском календару). Прослављање духовне победе и избор за Царство небеско средишњи је део мита који је присутан не само у народној епској поезији, већ и у српској књижевности од краја средњег века. Погледати, на пример: Јован Јањић. 2019. *Косовски завет: српски савез са Богом, (Kosovo covenant: Serbian Alliance with God)*. Институт за српску културу, pp. 116

⁴ Види више о српском завету или савезу са Богом у: Јован Јањић. 2019. *Косовски завет: српски савез са Богом*, ор., cit, pp. 6-7.

приватним америчким компанијама, попут *U.S. Aid* и *Continental Wind Serbia*. Након јавног сукоба око тврдњи двоје српских политичара да је директор *Електромрежа Србије*, а блиски пријатељ Александра Вучића, тражио мито компанији *Континентал винд* (РТС, 2020), Брнабић, као директор српског огранка америчке компаније, сведочила је у прилог тадашњег премијера. Убрзо након тога постала је министарка (2016. године), а годину касније (без учешћа на изборима) и председница владе. (Биографија.org, 2019).

Александар Вучић

Када је посланицима представљао програм владе коју је требало да предводи, Александар Вучић је имао прегршт обећања: „Као премијер Владе Републике Србије желим да вас уверим да ће Влада посећивати значајну пажњу култури. Обећавам да ће ова влада обновити Народни музеј на Тргу Републике [у Београду], који на срамоту свих нас стоји затворен скоро деценију. Мене је стид као родитеља да у овој земљи живе деца која нису имала прилику да виде Народни музеј, културно благо нашег народа, његове богате збирке уметничких дела и културну историју нашег народа.” (Politika 2014a, 13).

Вучић се залаже за ‘отвореност’ и мешање култура, када каже: „Потребно је афирмисати отвореност српске културе за регионалну и међународну сарадњу, али и домаћој јавности представити садржаје традиционалне и модерне европске и светске културе” (исто).

Он се првенствено ослања на културу као на алатку за представљање у иностранству. Стога и најављује: „Наша култура биће наша лична карта, знак препознавања широм планете, понос и наш бренд.” (исто). Али, ускоро након тога он уводи нови дискурс по питању националне културе и започиње борбу против митова српске историје, борбу са духовном суштином српског народа.

Упркос некадашњој ултра-националистичкој реторици у годинама пре 2012, када његова странка постаје кључни партнер у влади (и отада пропорционално расте), веч од краја 2014. он прави снажан заокрет спрема националне културе. Током конференције за медије 27. децембра он сумира резултате владе и каже: „Спустили смо Србију с неба на којем се не ради и нема никаквих правила, на земљу на којој се тешко ради, а мораће и више, и на којој постоје иста правила за све.” (Politika 2014b).

Крајем следеће године, 2015, у ауторском тексту за српски дневни лист *Вечерње новости* тадашњи српски председник владе представио је кључну идеју његове политике и конкретне циљеве у наступајућој 2016. години. Он каже да је Србији доста „чаробних штапића”. У тим оквирима он негативно пише о „небеској Србији”. За такву државу, каже, потребно је само да умремо, док он, Вучић, обећава нешто, према његовим речима, супротно. „Обећао сам, притом, живот, то јест начин на који се до бољег живота стиже”. (Vučić 2015, 2). Затим цитира Волтера, по којем само бедни народи живе од историје, и то тако што је измишљају. (исто 3) Тиме је, код неупућених, произвео сумњу да Срби, тобоже, негују лажну историју!

У земљи са апсолутном већином православних хришћана (више од 80 одсто становништва према последњем попису), тадашњи председник владе промовише протестантску етику. Он понавља формулу „ја хоћу да будемо још бржи... Поготово у мењању себе и Србије. Много тога као да је окамењено овде, код нас. Навике, менталитет, митови. Велики пијук је потребан да се све то разбије.” (Vučić 2015, 3) По њему, „елементи”, како каже, „нашег великог скока и нашег новог века (јесу) Знање, морал, рад, и политика која се заснива на резултату, а не на чаробном штапићу.” (исто).

Приликом ступања на дужност председника Републике Србије, Вучић је наставио са истим или сличним дискурсом о националној култури. Нарочито је интересантан његов приступ националној култури у говору који је одржао приликом церемоније, а по изрицању заклетве 31. маја 2017. Он се обратио јавности у Народној скупштини са посредним и непосредним референцама у односу на националну културу.

Посредне референце на националну културу у говору садашњег председника (а тадашњег премијера) садржане су, на пример, у једном његовом обраћању када је објашњавао шта је постигнуто током три године његовог председавања владом (2014-2017). Порука је гласила: „На тој промени, изградили смо темељ сопствене будућности, и будућности ове земље”. Који је значај овога за националну културу? Председник покушава да промени стварност и створи нову, рекли би структуралисти. Прецизније, он намерава да пласира идеју да за његове резултате није кључно оно што је наслеђено. Он не зида на темељу ранијих достигнућа, на културном благу. За њега су најважнији нови успеси. Све постигнуто је ново, то јест он ствара нову Србију насупрот старе. Такав дискурс је типично револуционаран, иако у Србији није било револуције. У таквом револуционарном жару, он наставља: „На том темељу, намеравам, заједно са владом Србије, да наставим да градим. Да дижем, заједно са свима у Србији, спрат по спрат, степеник по степеник, плочу по плочу, без жеље да ту грађевину икада завршим, већ да је само подигнем довољно високо, довољно стабилно, да други, после мене, после нас, могу да оду у неслућене висине.” Овде дискурс прераста у револуционарни и месијански. Он предлаже нешто у потпуности ново. Вучић није као Исак Њутн који стоји на раменима дивова, већ је и сам див.⁵ (Vučić, Danas, 2017).

Непосредно обраћање националној култури у говору председника дешава се када се он супротставља српским традиционалним вредностима и често тековинама националне историје. Вредност жртве и херојских догађаја ништа су у његовим очима и тумачењу. Он наводи четири странца и само једном цитира српског писца Борислава Пекића. Додуше, он га фалсификује јер цитира измишљену, литерарну личност, бившег СС официра који је починио злочин и презире слободу, правду, небеса и доброту. Он је извршио екстраполацију речи наведеног анти-јунака (очигледно без помињања његовог односа спрема добра, правде и слободе) како би их представио као лични, ауторов став. То је учинио рекавши „Треба гледати право. Јер да се хтелo гледати иза себе, доби-

⁵ Like in a famous phrase by Isaac Newton referring that his science is based on previous great discoveries: "If I have seen further it is by standing on the shoulders of Giants."

ли бисмо очи на потиљку. Треба љубити земљу деце своје, а не дедова својих. Јер част неће зависити од тога одакле долазимо, већ куда идемо.” Анализирајући овакву поруку значајно је указати да је у питању једина референце на било коју особу из српске историје и културе, а да је у питању заправо цитат измишљене личности која је притом злочинац. Српски председник је том приликом подсетио на четворо других личности, троје западњака и једног Кинеза. (Vučić 2017a).

Ако и помиње прошлост, он то чини како би нагласио сопствену улогу. Тако он прави паралеле са појединим достигнућима у прошлости па каже: „Пре осам стотина година, 1217. крунисањем Стефана Првовенчаног, Србија је постала међународно призната држава. Пре две стотине године, 1817, Србија је, после векова ропства, добила аутономију, и направила први корак ка новој државности. (иако то није био први корак, већ резултат Другог српског устанка 1815). Данас, 2017. године, вероватно се ништа тако велико и значајно није десило, осим једне ствари. Србија је добила председника који ће за њу да се бори, свим срцем свом снагом и енергијом.”

Једини пут, до 2020. године, да он помиње нешто позитивно у погледу српске културе, на један неутралан или позитиван начин, јесте када је саопштио ”Желим да као председник Србије увек будем уз наш народ који живи у нашем окружењу... Да помогнем очување храмова и манастира српске цркве у свим тим земљама, јер само тамо где је Српска православна црква снажна, на простору бивше Југославије, наш народ успео је и могао да сачува своја огњишта.” (Исто).

Још један јавни говор Александра Вучића који упућује на анализу присуства националне културе у дискурсу српских власти одржан је на Вуковом Сабору, најстаријој и најзначајнијој српској народној културној манифестацији, у Тршићу 17. септембра 2017. Говорио је о заједничкој иницијативи за сарадњу са владом Републике Српске и рекао да тај и слични кораци „имају за циљ само и једино да правовремено и адекватно заштите српски језик и писмо као један од најбитнијих делова целокупне српске културе – да заштитимо и сачувамо српски народ.” (Vučić, 2017b).

Српски дан државности слави се на празник Сретења Господњег 15. фебруара. on February 15th. Тога дана се обележавају два важна догађаја у српској историји⁶, на централној церемонији у Орашцу. На том скупу Вучић је 2018. године покушао да пренебрегне свако помињање нечега што би се односило на националну културу. Једино што је на ту тему изустиио било је „Славећи данашњи дан слаavimo две свете вредности за које су се наши преци изборили – слаavimo слободу и српску државу.” (Vučić 2018a).

Истога дана, следеће године више пажње поклатио је историјским догађајима и помињући вође устанака нарочито је нагласио да нам „Данас нам је потребна Карађорђева храброст и Милошева⁷ памет и мудрост, да издржимо притиске споља и одбранимо право на опстанак нашег народа, мудрост и хла-

⁶ Почетак Првог српског устанка (1804-1813) и први сретењски устав (1835).

⁷ Милош Обреновић, предводник Другог српског устанка, 1813. године.

дна глава да донесемо најбоље одлуке за живот и будућност Србије.” (Vučić 2019). Помињао је битне личности за државност Србије Serbia како би подупро сопствену политику, а не како би подржао њихове идеје које су биле утемељене у народном ослобођењу и уједињењу, слободи народа и посебно посвећене ослобођењу Косова и Метохије.⁸

У међувремену, за време док обавља службу Председника Републике, Вучић наставља његову борбу против митова и против српског националног завета. У септембру 2018. године био је на Косову у склопу сталне изборне кампање.⁹ Од рата из 1999, године Покрајином управљају органи Привремене самоуправе па самопрокламована власт косовских Албанаца под патронатом НАТО савеза. На политичком митингу Срба који је организовала локална партија основана под вођством СНС, председник Србије и СНС је 9. септембра рекао: „Нису мој посао ни митови, ни снови, ни привиђења, нити сумануте визије Косова без Албанаца или Косова без Срба. Мој посао је реалност. Оно што јесте, сада и овде, на овом Косову, у овој Србији, а не некој небеској. Пали смо ми са тог неба. Пали и озбиљно се разбили. Главе су нам кржаве, руке поломљене, и немам ја више кога да шаљем горе, на небо, поготово што је и пад, за све нас био чиста срећа. Са неба се, углавном, људи не враћају.” Помињао је, опет фалсификујући српског писца Пекића, и употребио једну реченицу Светог владике Николаја, изван контекста. Упоредио је себе са Стефаном Немањом, оснивачем славне српске средњовековне династије. (Vučić 2018b).

Неколико дана касније у интервјуу за дневне новине *Блиц* он је нагласио: „Моја политика је политика против митова и вечних истина”, делимично цитирајући ноторног комунистичког аутора Радомира Константиновића, који је презирао укупност српске културне продукције (Vučić, 2018c).

А онда, опет у ауторском тексту, сада за дневни лист „Курир”, за Божићни број, Вучић у поводу Косова, објашњава како компромис у политици није пораз, већ је победа, па пише да Срби, наводно, то неће и не желе да прихвате, јер, како каже, „лакше је живети у сопственим митовима и хвалоспевима, него у реалности”. (Kurir 2019).

Током разговора са бившим председником ЕУ и премијером Белгије Херманом ван Ромпујем (Herman van Rompuy) 15. октобра 2019, Ромпуј је поручио да Србија може да учини више и буде „буде мост између истока и запада Европе. Ми смо део исте културе и цивилизације.” Вучић је уопштено навео „Увек ћу моћи да промовишем идеје ЕУ, то је у најбољем интересу Србије. То су вредности које ми прихватамо. То је најбољи пут за Србију и ми ту припадамо.” (Predsednik 2019).

Опет, следећег месеца Вучић је имао нешто другачији дискурс. Територија српске покрајине Косова и Метохије, за коју локалне власти тврде да је независна држава, има стотине цркава и много средњовековних српских манастира. Међу њима су и три средњовековна манастира и једна црква које се н

⁸ Види више у: Јован Јањић. (2019). Косовски завет: Jovan Janjić (2019). *Kosovo covenant: Serbian Alliance with God*, op., cit.

⁹ Посебна особина периода у којем је на власти Српска напредна странка су чести ванредни парламентарни избори (2012, 2014, 2016, 2020).

алазе на листи Угрожених добра светске баштине УНЕСКО (манастир Дечани, Пећка патријаршија, Грачаница, и црква Богородица Љевишка).¹⁰ У периоду од краја рата НАТО против СРЈ (Србије и Црне Горе) до самопроглашења независности власти у Приштини, 156 српских манастира и цркава је уништено или делимично оштећено. У таквим околностима председник Србије се обратио на 40. заседању Генералне конференције Унеска у Паризу, новембра 2019 и рекао: „културно наслеђе није важно само за српски идентитет, већ за целу Европу и свет... Мир је један од најважнијих циљева, али је немогућ без образовања, уколико не учимо шта су културе, без комуникације, без познавања међусобних разлика.”¹¹

Сарадња на културном плану у смислу успостављања `духовног заједништва` често је била председникова тема на састанцима са представницима Срба у балканским земљама. Августа 2020, он се обратио медијима и саопштио да се пуно причало о свим видовима сарадње са Републиком Српском, између осталог и о заједничком школском програму, декларацији о очувању српског језика и ћирилице те другог. Том приликом је најавио да ће почев од 15. септембра те године, на дан када је у Првом светском рату Српска војска пробила Солунски фронт, отпочевши операцију за коначно ослобођење отаџбине, Србија и Република Српска славити Дан српског јединства, слободе и националне заставе. (Politika, 2020, 5). Наступ у Унеску и ова иницијатива отворили су другачији, афирмативнији приступ националној култури.

Јануара 2021. председник републике је открио споменик Стефану Немањи, оснивачу српске средњевековне династије Немањића. Том приликом је изјавио „Ово није само чин откривања споменика нашем оцу, творцу државе, свецу¹² и ономе од кога је све почело. Ово је својеврстан чин свођења рачуна о себи, свом идентитету, о томе шта смо научили, шта знамо и где идемо.” Он је одредио споменик Немањи и Храм Светог Саве (монументалну цркву посвећену оснивачу српске аутокефалне цркве унутар Православне цркве) као „сидро и крст српског народа” У том говору Вучић је употребио метафору дрвета чије је име Србија, како рече, и додао:

„То дрво... треба да порасте и покаже колико је важно имати корен, име и презиме... Реч данашњица, садашњост у неким језицима се на исти начин изговара као реч поклон, зато што то јесте поклон који смо добили од својих отаца, који су се жртвовали за нашу будућност. Ми имамо садашњост због Стефана Немање и Растка, Стефана Првовенчаног због Милутина, Душана, Лазара, ...”¹³ (Политика 2021).

Када је одлучио да преузме дужност When председника државе и пошаље у (политичку) пензију and Томислава Николића, јединог политичара у пар-

¹⁰ Видети на сајту УНЕСКО (UNESCO). Само објашњење је недовољно јасно: UNESCO. (2006). “World Heritage Committee puts Medieval Monuments in Kosovo on Danger List and extends site in Andorra, ending this year’s inscriptions”, 13 July 2006, <https://whc.unesco.org/en/news/268/>

¹¹ <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/obracanje-predsednika-vucica-na-40-zasedanju-generalne-konferencije-uneska>

¹² Иако су српске династије и државе постојале и раније, Немањићи су најсјајнија међу њима.

¹³ Листа српских владара се завршава са првим краљем Југославије Александром I (убијеним 1934).

тији потенцијално способног да му угрози позиције, Вучић је одлучио да именује Ану Брнабић. Брнабићка је особа без политичке или народне подршке у Србији. Оно што је нарочито интересантно је да је она уједно и први лезбејски премијер и да има делимично хрватско порекло, што је све скупа чини најмеизгледнијим могућим кандидатом који би политички могао да угрози Вучића.

Ана Брнабић

Ана Брнабић је била директор америчке компаније у Србији која је ушла у јавни сукоб са владом око наводног покушаја изнуде. У том сукобу 2015. године, у којем су изнете оптужбе против кума тадашњег председника владе Александра Вучића, госпођа Брнабић се ставила на страну Вучића.¹⁴ Постављена је за министарку 2016. године, и након што је Вучић изабран за Председника Републике 2017. он ју је предложио за место председника владе. Представила је први програм владе на Видовдан, када се обележава славна Косовска битка. У том документу на 105 страна налази се само једна реченица везана за националну културу у виду уопштене фразе: „Наставићемо и борбу за очување наше културне и духовне баштине у покрајини, која је благо свих грађана Србије и целог српског народа”. (Brnabić 2017, 28). Следећи пут када ју је Вучић именовано на функцију председника владе, 28. октобра 2020, она је представила краћи експозе без икаквих референци на националну културу. (Brnabić 2020).

Нова премијерка уопштено Вучића зове шеф, или једноставно говори и пише да је он нешто најбоље што се десило Србији, те да се радо консултује са њим.¹⁵ Када присуствује церемонијама посвећеним историјским догађајима у њеним говорима се минимално користе референце на националну културу. На пример када је говорила на Дану сећања, посвећеном жртвама геноцида извр-

¹⁴ Брнабићка еј пореклом из комунистичке породице мешаног српско-хрватског порекла. Њен отац је био члан Социјалистичке партије Србије и локални руководиоца који је успео да плати њене студије на мало познатом Greenwich college у Енглеској. Она је завршила последњу годину студија проводећи „интензивне две недеље У Мидленду током новембра 1997” на такође непознатом Нортвуд Универзитету (Northwood University) у Мичигену и тако стекла диплому основних студија. Касније је добила на онлајн студијама МВА на непознатом Хал универзитету (Hull University) у Енглеској 2001. У Србији добија положај у америчкој компанији повезаној са сестром тадашње министарке у влади Србије, Кори Удовички. Када су се у штампи појавиле оптужбе управе компаније против блиског Вучићевог пријатеља, Николе Петровића, да је тражио изнуду од два милиона долара, Ана Брнабић као компанијски директор је је одлучила да порекне оптужбе. Види више о њеном школовању на: “Inspired Leadership”, *IDEA*, The Alumni Magazine of Northwood University, Spring 2018, p. 4, https://static1.squarespace.com/static/5ae327dd25bf02d15e5a2922/t/5aecaf3f575d1f6cb16ef95f/1525460806309/Idea_Spring2018.pdf ; О интригантним детаљима: ; Marko Radonjić. (2020). “Rewarded for all affairs: How shall we remember Ana Brnabić”, *Nova.rs* 05.Oct. <https://nova.rs/vesti/politika/nagradena-za-afere-po-cemu-cemo-pamtiti-anu-brnabic/> .

¹⁵ На пример као гошћа у ТВ шоу априла 2020. назвала је Вучића њеним шефом који ће је ’убити’ јер је показала фотографију његове деце, коју је хвалила као волонтере у тешким временима новог корона вируса. Види: Espresso. (2020). 07.04.2020. <https://www.espresso.co.rs/vesti/politika/539461/ubice-me-sef-zbog-ove-fotografije-ana-brnabic-kod-marica-pokazala-zanimljivu-fotku-zbog-koje-se-ponosi> (in Serbian).

шеног над Србима у наци квинслишкој држави Хрватској, *in* (у периоду 1941-1945), она је изјавила: „Зато ћемо уложити значајна средства у обнову и изградњу Меморијалног центра Доња Градина на лично залагање и иницијативу председника Србије Александра Вучића и ово ће бити само почетак обнове сећања и поштовања.” (SRNA 2019).

Брнабић се обраћала јавности у неколико наврата на Дан државности Републике Србије.¹⁶ Она је 2020. фалсификовала историју рекавши да је проглашење Првог српског устанка започело речима које су заправо део народне епске песме и то дела који се ондоси на подизање раје (потчињених хришћана у исламском Османском царству). Потом је наставила рекавши: „Она искра упаљена устанком из 1804, а разбуктана Уставом из 1835. данас гори као неугасив пламен слободе и независности државе Србије и нашег народа...” (Kurir, 2021). Такав вид говора у којима је принуђена да помене националну културу су пре изузеци, с обзиром да она настоји да користи и ове и друге прилике да говори о дигитализацији, проналасцима, сарадњи, реформама и сличним фразама заједничким широм Запада.

За разлику од Ане Брнабић коју је у политику лансирао Александар Вучић, Ивица Дачић је један од најдуговечнијих политичара на српској политичкој сцени, као и сам Вучић.

Ивица Дачић

Дачић је дугогодишњи лидер Социјалистичке партије Србије (СПС), наследнице некадашњег Савеза комуниста Србије. Социјалисти су управљали државом до пада Слободана Милошевића, октобра 2000. и до превремених парламентарних избора одржаних децембра 2000. Дачић је успео првобитно да пружи подршку мањинској влади од 2004. године, а потом и да уђе у владу 2008. године. Отада су Социјалисти мањински партнер у свакој од влада, а њихов вођа по обичају заузима неко битније место у власти у Србији. У коалиционим владама са Српском напредном странком служио је као премијер и министар унутрашњих послова (2012-2014), као министар спољних послова (2014-2020) и као председник Народне скупштине од октобра 2020. године. У његовом програму владе (експозеу) из 2012. године није било ни једног помена који би се могао протумачити као нешто што се односи на националну културу. Од почетка, његове поруке су ишле на линији кључних порука које је у јавност износио Александар Вучић.

Следеће године, 2013. Дачић пише за некад познате српске недељне новине, да је Косово 10 година било забрањена или како рече `табу` тема и како наводно нико није могао да каже истину. „Бајке су причане ... Лагало се да је Косово наше, па је то чак и озваничено и Уставом. Данас, тај исти Устав ни најмање не помаже.” (Beta 2013). Тако је председник владе причао против Устава на коме је положио заклетву.

¹⁶ Као сведок догађаја могу изнети да се уобичајено ради о тужном догађају јер најчешће родољуби који дођу да прославе национални празник протестују када се Брнабићка обрати скупу.

Те исте године, баш на Видовдан на који се десило толико судбоносних догађаја у нашој историји, у Лазаревом Крушевцу,¹⁷ он на јавној седници владе како би понизио Србију. Каже да је Влада тога дана одлучила да промени наш мит и донела одлуку да гледа унапред, а не уназад!

„Данас је, поштовани грађани Србије, наша једина земља коју имамо променила и своје вековно веровање, начин понашања и свој крајњи циљ. Променила је мит који нас је толико дуго терао да гледамо у назад и да не идемо у напред. Почела је овог Видовдана да слави живот, да верује у способност и рад и да мирно, рачунајући на оно што је урадила, очекује добитак, без страха да он може због неке мрачне силе или неправде да измакне.” (Government, 2013).

Као гостујући колумниста Фајненшел Тајмса (Financial Times), Дачић описује српско историјско наслеђе као `тамно и тешко` (dark and difficult). Као социјалиста који поносно користи црвену петокраку, он не штеди прилику да унизи српску културу и историју који су старији од комунистичког преузимања власти 1944/45. Он пише са снажним идеолошким и патетичким тоном у истом чланку да он има сан „Србија у Европи; а Европа – њене вредности, њене регулације и системи – у сваком српском селу. Сања да ће довести Србију у Европу и Европу у Србију”, као да Србија није у Европи. Надаље, он износи у Србији непознате тврдње да је Хашим Тачи, вођа наоружаних албанских сецесиониста у периоду 1997-1999, био сматран за „змаја, стару змију,” (Откровење 12:9) која је напала наше Царство Небеско”. Немогуће је наћи неки званичан извор у Србији који би потврдио тврдње да Срби сматрају Тачија змајем или старом змијом. С друге стране, његово ратно име (*nom de guerre*) на албанском је било Gjarëri (змија).¹⁸ Иако нема доказа да је међу Србима постојало мњење да живе у Небеском царству (овде на Земљи) хришћани засигурно верују у постојање истог, али као духовног царства. Дачић за Тачија тврди да је обичан човек, то каже за особу која је неколико пута била оптужена, па и у међународном суду у Хагу за ратне злочине и злочине против човечности. (Dačić, 2013).

Иако је у неколико случајева представио српску историју и културу у лошем светлу, он углавном прећуткује садржаје националне културе. С друге стране, ако нема пуно извора о његовом јавном говору, у коме се позива на садржаје националне културе, он не пропушта прилику да сопствену идеологију и партију представи као нешто најбоље што се десило Србији. Дачић тврди да су „социјалистичке вредности у основи наше државности”, те да су „социјалисти најстарији српски политички бренд”, и да „не постоји политичка снага у српском народу са дубљим коренима од СПС” као да пре социјализма није било друге политичке идеологије у Србији. (FoNet, 2019).

¹⁷ Крушевац је био столни град кнеза Лазара који га је утврдио и начинио градом. who led allied Serbian army in the Kosovo Battle.

¹⁸ See for example in: CIDOB. “Hashim Thaçi”, *Barcelona Centre for International Affairs*, <https://www.cidob.org/content/pdf/7105>

Анализа коришћења садржаја националне културе

Предочени садржај политичког говора троје водећих политичара у периоду 2012 до 2020. године, у Србији, нуди довољно материјала за анализу и разумевање њихове употребе националне културе, када је користе и за коју сврху.

Три аутора из Републике Српске када анализирају улогу политичке културе, посебно у односу на искуство рата и постратне кризе у тој некадашњој републици Југославије, закључују да је „Политичка култура пре свега фактор стабилности, континуитета и трајања. Она је чувар старих вредности, стогодишњих искустава и испробаних образаца понашања. Political culture is above all.” (Vranić et all 2018, 24). Ако је политичка култура заправо национална култура у политици, као што може закључити оиз претходне дефиниције, ставови и јавне поруке водећих владајућих фигура у Србији могу се разумети као оне које су усмерене ка нестабилности, дисконтинуитету и краћем трајању.

Цитирани материјал јасно указује на два става у јавном дискурсу у анализираном политичком говору: а) негативан и б) неутралан или условљено позитиван. Условљено позитиван користимо јер се састоји у тумачењу историје које треба да афирмише првенствено говорника, а не да пружи

а) Негативан став спрам националне културе у политичком говору Александра Вучића и Ивице Дачића доминира у њиховим јавним говорима по питању националне културе у наведеном периоду. Имајући у виду да су оснивачки митови у основама националне политичке културе може се закључити да следеће изјаве служе за драстичну измену исте, тј. промену културног обрасца: „Спустили смо Србију с неба, на којем се не ради и нема никаквих правила, на земљу.”, или „Моја политика је политика против митова и вечних истина”, „...зато ја хоћу да будемо још бржи. Поготово у мењању себе и Србије... Навике, менталитет, митови. Велики пијук је потребан да се све то разбије.” (Vučić 2015).

Према истом обрасцу Дачић је, поготово у његовом говору на свечаној седници владе, одржаној на Видовдан – национални празник када се прославља сећање на Косовску битку и Косовски мит – обећао да замени овај празник и најавио нову Србију. Овај тип понашања је, као што је већ наведено, револуционарно месијански. Као да то није довољно, они понекад настоје да унизе историју њихове земље и конститутивног народа – Срба, тиме што тврде да је сва претходна историја деловала назадно и ширила ирационална веровања, прослављала губитке и поразе.

Ако желите да разумете ове поруке кроз оптику Бурка и Духастела (Bourque and Duchastel), онда су кључне поруке двојице политичких вођа усмерена ка креирању новог друштва, наметајући нове норме и вредности. (Bourque, Duchastel 1995, 612, 13) Они евидентно користе политички говор да би приказали националну културу и историју као нешто поунутрашњено негативно, те се стога залажу за врло ново друштво и културу у периоду до 2020. године.

б) Неутралан или условљено позитиван став спрам националне културе присутан је у говору све троје политичара. Ипак, неопходно је указати на реткост садржаја националне културе у јавним говорима троје наведених политичара, а нарочито у обраћањима Брнабићке и Дачића. Брнабићка, чија је политичка база непостојећа с обзиром да она положај дугује личној подршци Александра Вучића, због особитих карактеристика представља новост и дисконтинуитет са традиционалним вредностима и српском националном културом. Она ретко користи садржаје који би се могли тумачити као они који се реферишу на предмет истраживања. Али, када их користи она то чини у неутралном или условно позитивном кључу. У афирмативним случајевима се ради о подршци идејама које су усклађене са онима које тренутно промовише влада, попут борбе за државност и независност. Али овако тумачене слобода и независност никада се не износе у опозицији са ЕУ интеграцијама. Примери таквог говора су уобичајени приликом обележавања неког историјског догађаја као што је на пример случај када је Брнабићка рекла „Величанственим победама ... наши преци отпочели су вишедеценијску борбу за обнову независне, слободне и самосталне српске државности са сјајним победама...” (Kurir 2021).

Александар Вучић користи српску националну културу у афирмативном дискурсу, у посматраном периоду 2021-2020, сличним поводима као и Брнабићка. На пример, приликом откривања споменика Стефану Немањи (оснивачу српске династије Немањића) он усваја позитиван дискурс како би на неки начин себе представио као историјску личност која ужива широку јавну подршку. Он жели да се представи као савремени Стефан Немања или као савремени Милош Обреновић.

Србија је током влада СНС и СПС предвођених Александром Вучићем и Ивицом Дачићем, којима се 2016. придружује Ана Брнабић подвргнута политичком дискурсу усмереном на промену друштва и српске националне културе. Доминира негативна представа и негативан стереотип националне културе у политичком говору двоје кљућних особа у власти. Ова чињеница може деловати необично али није новост у историји. Она наличи јавном говору у револуционарној Француској, револуционарном Совјетском Савезу или у републиканској Шпанији. Било би занимљиво анализирати, на пример, представљање националне културе у ТВ серијама које продуцира државна Радио телевизија Србије (РТС). То је само идеја за даље истраживање ове интересантне теме.

Литература

1. Ball Alan R. 1988. *Modern Politics*, IV ed. Palgrave Macmillan UK, 251 pp.
2. Базић Јован. 2012. „Улога Косовског мита у обликовању српског националног идентитета” (“Role of Kosovo myth in shaping Serbian national identity”), Српска политичка мисао N 4, Year. 19. Vol. 38. pp. 253-271. (in Serbian).

3. Beta. 2013. “Dačić: For ten years we are being lied to that Kosovo is Serbian”, 07.03.2013, *Politika*
<http://www.politika.rs/sr/clanak/251043/Dacic-Deset-godina-se-laze-da-je-Kosovo-srpsko> (in Serbian).
4. Bogdanović Dimitrije 1990. Књига о Косову. *Book on Kosovo*, Belgrade, Српска књижевна задруга. (in Serbian).
5. Brnabić Ana, Biografija.org 2019. <https://www.biografija.org/biznis/ana-brnabic>
6. Brnabić Ana. 2017. Program of the Candidate for the President of the Government of the Republic of Serbia Ana Brnabić, *National Assembly*, 28 June 2017 pp. 104 https://www.danas.rs/wp-content/uploads/2018/01/Program_Vlade_kandidata_za_predsenika_Vlade_Ane_Brnabic.pdf?x16392 (in Serbian).
7. Brnabić Ana. (2020). Program of the Candidate for the President of the Government of the Republic of Serbia Ana Brnabić, *National Assembly*, 28 October, pp. 47, <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Ekspoze-2020.pdf> (in Serbian).
8. Bourque, Gilles, Duchastel, Jules (1995). Texte, discours et idéologie(s). *Revue belge de philologie et d'histoire. Belgisch tijdschrift voor philologie en geschiedenis*, tome 73, fasc. 3, pp. 605-619. DOI: 10.3406/rbph.1995.4026
9. Dačić Ivica. (2013). “Guest post: no time to rest as Serbia moves towards Europe”, *Financial Times*, September 17, 2013 Guest post: no time to rest as Serbia moves towards Europe
10. Đerić M. Gordana. (2002). Mythical Aspects of Serbian Identity, *Filozofija i društvo*, Belgrade, 247-266.
11. FoNet. (2019). “Dačić: Socialists are the eldest Serbian political brand, (they) stand still”, *NI*, 17.jul 2019, <https://rs.n1info.com/vesti/a500397-dacic-socijalisti-su-najstariji-srpski-politicki-brend-stoje-postojano/> (in Serbian).
12. Government of Serbia. (2013). “Speech of the President of the Government of Serbia Ivica Dačić at the solemn session of the Government in Kruševac”, 28 June 2013. <https://www.srbija.gov.rs/vest/193063/govor-predsednika-vlade-srbije-ivice-dacica-na-svecanoj-sednici-vlade-u-krusevcu.php> (in Serbian).
13. “Inspired Leadership”, *IDEA*, The Alumni Magazine of Northwood University, Spring 2018 , p. 4,
https://static1.squarespace.com/static/5ae327dd25bf02d15e5a2922/t/5aecef3f575d1f6cb16ef95f/1525460806309/Idea_Spring2018.pdf

14. Јован Јањић. 2019. *Косовски завет: српски савез са Богом (Kosovo covenant: Serbian Alliance with God)*. Институт за српску културу, pp. 116. (in Serbian).
15. *Kurir*. (2019). Belgrade, 6-7 January, p. 2.
16. *Kurir*. (2021). „KURIR U ORAŠCU Ana Brnabić: Iskra upaljena ustan-
kom iz 1804. I DALJE BUKTI
17. *Kurir in Orašac*. Ana Brnabić: Spark fired with uprising in 1804, It is still
burning”, 15.02.2021. [https://www.kurir.rs/vesti/politika/3625233/uzivo-
u-orascu-se-kod-spomenika-karadjordju-obelezava-dan-kada-je-1804-
godine-pokrenut-prvi-srpski-ustanak-tamo-je-premijerka](https://www.kurir.rs/vesti/politika/3625233/uzivo-u-orascu-se-kod-spomenika-karadjordju-obelezava-dan-kada-je-1804-godine-pokrenut-prvi-srpski-ustanak-tamo-je-premijerka) (in Serbian).
18. Lompar, Milo. 2018. *Слобода и истина (Freedom and Truth)*, (in Serbi-
an), Belgrade, pp. 269.
19. *Politika* 2014a. Belgrade, 29 April, p. 13. (in Serbian).
20. *Politika* 2014b. 28. December.
21. *Politika*. 2020. 27 August, p. 5.
22. Политика 2021. „ Од Стефана Немање Срби су државотворни народ”,
Политика 27. Јануар 2021,
[http://www.politika.rs/scc/clanak/471731/Od-Stefana-Nemanje-Srbi-su-
drzavotvorni-narod](http://www.politika.rs/scc/clanak/471731/Od-Stefana-Nemanje-Srbi-su-drzavotvorni-narod) accessed: 27/3/2021.
23. Predsednik. 2019. „Predsednik Vučić učestvovao na panelu „Evropska
unija i Srbija: zajednička sudbina?” (“President Vučić participated at the
panel 'European Union and Serbia: common destiny?'”). 15.10.2019,
[https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/predsednik-vucic-ucestvovao-
na-panelu-evropska-unija-i-srbija-zajednicka-sudbina](https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/predsednik-vucic-ucestvovao-na-panelu-evropska-unija-i-srbija-zajednicka-sudbina).
24. Radonjić Marko. (2020). “Rewarded for all affairs: How shell we remem-
ber Ana Brnabić”, *Nova.rs* 05.Oct.
[https://nova.rs/vesti/politika/nagrada-na-za-afere-po-cemu-cemo-pamtiti-
anu-brnabic/](https://nova.rs/vesti/politika/nagrada-na-za-afere-po-cemu-cemo-pamtiti-anu-brnabic/) (in Serbian).
25. PTC. 2020. „Udovički plaća milion dinara Petroviću zbog afere
'Vetropark' ”, PTC 18. Феб. 2020.
[https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3855735/udovicki-
placa-milion-dinara-petrovicu-zbog-afere-vetropark.html](https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3855735/udovicki-placa-milion-dinara-petrovicu-zbog-afere-vetropark.html) (in Serbian).
26. SRNA. 2019. “Brnabić: We will invest great energy in order not to forget
the victims” 05/05/2019. [http://www.srna.rs/novosti/689052/brnabic-
ulozicemo-veliku-energiju-da-se-zrtve-ne-zaborave.htm](http://www.srna.rs/novosti/689052/brnabic-ulozicemo-veliku-energiju-da-se-zrtve-ne-zaborave.htm) (in Serbian).
27. UNESCO. 2006. “World Heritage Committee puts Medieval Monuments
in Kosovo on Danger List and extends site in Andorra, ending this year’s
inscriptions”, 13 July 2006, <https://whc.unesco.org/en/news/268/>
28. Vranić Bojan. Vuković Đorđe. Kecmanović Nenad. 2018. *Cultural stron-
gholds of politics*, Belgrade: Čigoja, 258 pp.

29. Вучић Александар. 2015. „Вучић: Србија улази у нови век рада без чаробних штапића и рата”, СНС, 31.12.2015.
<https://beograd.sns.org.rs/novosti/vesti/vucic-srbija-ulazi-u-novi-vek-rada-bez-carobnih-stapica-i-rata>
30. Vučić Aleksandar. 2017a. Speech of the President of Serbia, Aleksandar Vučić, *Danas*, <https://www.danas.rs/politika/govor-predsednika-srbije-aleksandra-vucica/>
31. Vučić Aleksandar 2017b. “We shall keep what Vuk has left us – our beautiful Serbian language”, *Predsednik.rs* 17.09.2017
<https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/cuvacemo-ono-sto-nam-je-vuk-ostavio-nas-prelepi-srpski-jezik>
32. Vučić Aleksandar 2018a. “Orašac – Central state ceremony of the Statehood Day, 15.02.2018.”
<https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/orasac-centralna-drzavna-ceremonija-obelezavanja-dana-drzavnosti-15022018-godine> (in Serbian).
34. Vučić Aleksandar. 2018b. „Vučić: Odavde nema nazad, i u dorbu i u zlu bićemo uz svoj narod”, 9 September 2018 <http://kim.gov.rs/lat/v2720.php>
35. Vučić Aleksandar. 2018c. *Blic, Belgrade*, 16. September 2018.
36. Swedlow Brendon. 2013. Political Culture, in Gregory Claeys (ed.) *Encyclopedia of Modern Political Thought*, pp.624-626. CQ Press.

SLOBODAN JANKOVIĆ*

Institute of international Politics and Economics
Belgrade

JOVAN JANJIĆ**

Faculty of Business Studies and Law
Belgrade

Review work

Received: 11.08.2021

Approved: 12.09.2021

Page: 107–122

SERBIAN NATIONAL CULTURE IN POLITICAL TALK OF GOVERNMENT

Summary: In this paper we will analyse treatment of Serbian national culture in public speeches and authorised texts of the politicians in power in Serbia. We will adopt political discourse analysis and general text analysis in order to detect modalities of usage of national cultural and messages within studied texts and speeches. Key politicians in the period 2012-2020 are actual President of Serbia, Aleksandar Vučić, who is also leader of Serbian Progressive Party (SPP), Parliament Speaker Ivica Dačić, leader of the Serbian Socialist Party (SSP) and Ana Brnabić, Prime Minister of Serbia, member of SPP. Mentioned three politicians, generally have two attitudes to national culture in examined period.

Inaugural speeches, greetings on special occasions and state holidays, elections speeches, public speeches on crucial political issues like on the status of Kosovo and Metohija present raw data.

Key words: Serbia, Aleksandar Vučić, Ana Brnabić, Ivica Dačić, national culture, political talk

In this paper we aim to offer analysis of the presence and relevance of the national culture in political talk of the Serbian ruling politicians, President of the Republic Aleksandar Vučić, Prime Minister Ana Brnabić and the Speaker of the National Parliament Ivica Dačić. Approach is based on the tradition of political discourse analysis rooted in previous studies of discourse and ideology (Bourque, Duchastel 1995, 605-6). Culture, and in particular national culture in political talk is of course present is recurrent among politicians and other citizens. Presence of culture and modes of its usage in political talk may be a path-

---

* slobodan@diplomacy.bg.ac.rs

** jovanradj@gmail.com

way for understanding importance of local (national) culture and politics toward it. If, when and how politicians use culture in their talk is indicative for understanding the role of national culture in shaping messages to the public. We will analyse speeches held on important occasions, such as on occasion of national holidays, or for the presentation of the government program.

Of three selected politicians two are also party leaders, Vučić of Serbian Progressive Party (Srpska napredna stranka, SNS) and Ivica Dačić of the Socialist party of Serbia (Socijalistička partija Srbije, SPS), while Brnabić became member of SNS, later after being already the President of the Government.

It is interesting to note that three mentioned leaders have different political backgrounds and may represent distinct groups in wider Serbian society, but this is not the issue in our study.

The terms and theoretical framework: National Culture in Political Talk

When studying some aspect of the culture, one should never forget the Latin meaning of the word *cultura* – cultivation, education, care and *cultus* – worship, devotion, observance, cult. Thus, Latin meaning in itself bears part of explanation of national culture. Alan Ball drawing on Callaghan says that: “A political culture is composed of the attitudes, beliefs, emotions and values of society that relate to the political system and to political issues” (Ball 1988, 53). Political talk engulfing the political culture is composed of series of statements used to connect the public and convince it to support certain idea, action or personality. Discourse used in political talk reflects the society, reproduces it but also may change it. In the epoch of recognised ideologies¹ discourse was defined as object of ideology, as statement that can be analysed and described. Culture constitutes forms of expression and representation of the world / rites, costumes, language, knowledge, norms and values, on the other hand discourse, as a statement is a tool of the society formation. (Bourque, Duchastel 1995, 612, 13). Famous Serbian philologist Milo Lompar similarly defines culture as “mode of communication, mode of understanding, way of setting things and crucial element for shaping national identity...” (Lompar 2018, 59). Of course, not all of the discourse is cultural. References to norms, values, rites and costumes, history of peculiar community recognised in political talk in relation to the political issues, or regarding political relationships (Swedlow 2013) are what we want to extract from analysed material and discuss it.

Serbian culture is strongly permeated with the Saint Sava (1174-1236) teachings and Kosovo pledge or covenant with God.² (Đerić 2002, Bogdanović

---

¹ Because we live in strongly ideologically permeated societies despite official repudiation of ideologies.

² Kosovo pledge or covenant with God means the choice of Serbian prince and with him of Serbian people between the heavenly and earthly kingdom. Saint Lazar Hrebeljanović (+1389) chose Heavenly kingdom and died in the Kosovo battle.

1990). Serbian author Jovan Bazić, like many others, states that “Kosovo myth³ is the most important Serbian myth that constitutes the basis of Serbian national identity.” (Bazić 2012, 253), He cited another author who similarly defines “Kosovo myth is key Serbian state building myth laid in the foundation of the Serbian national identity”. (Bazić 254). Thus, Kosovo represents one of the constitutive elements of Serbian nation, a national myth, pledge and ethics. The essence of that pledge is defined in verses of Serbian epic song: *Earthly reign is for the short, and heavenly for ever and ever*. It is the determination *for the Heavenly kingdom*, for the highest and everlasting values: for justice, for truth, holiness and for the righteousness.⁴ In that context syntagm such as *heavenly Serbia* or *Kosovo pledge*, or *for the Holly Cross and the Golden Freedom* represents formulas referring to the traditional national political cultural discourse.

In political talk national culture is often referenced in times of great crises, when national identity is questioned (Đerić 248), like in the period of the Yugoslav crisis. But political issues over Kosovo and Metohija did not stop in Serbia, and thus national culture and in particular reference to Kosovo myth are present in political talk in Serbia.

Before proceeding with analysis of culture in political talk it is interesting to briefly describe personalities covering three key political positions in Serbia, namely that of the President of Serbia, President of the Government and the Speaker of the National Assembly.

Serbian ruling elite and culture in their public talk

Current political leadership of Serbia presents a mix of former hard-line nationalists, socialists and liberal politicians. Their political platform is political reformism, pro EU policies and neoliberal economic policy. Only element that ties them to local culture and traditions is former public appeal of some of the leading politicians headed by current President of the Republic.

Prime Minister of Serbia, Ms Ana Brnabić was handpicked by the indisputed leader, current president of Serbia, Aleksandar Vučić. She is former employee of U.S. public and private companies and after mediatic conflict over corruption and extortion charges of her director against people linked to Vučić she testified in favour of latter. Immediately after she became a Minister in 2016, and a year later was promoted (without participation at the elections) as a Prime Minister. (Biografija.org, 2019).

³ In a sense of the memory of the real historic event of the battle between Serbian and Ottoman forces at the Kosovo polje in June 15th 1389 (according to Gregorian calendar it is remembered on 28th June every year). Celebration of the spiritual victory and choice for the Heavenly Kingdom is central part of the myth present not only in popular epic poetry, but also in the Serbian literature ever since. See for example in: Jovan Janjić. (2019). *Kosovo covenant: Serbian Alliance with God (Kosovski zavet: srpski savez sa Bogom, in Serbian)*. Institute for Serbian Culture, pp. 116

⁴ See more on the analysis of the Serbian Kosovo covenant or pledge in: Jovan Janjić (2019). *Kosovo covenant: Serbian Alliance with God*, op., cit., pp. 6-7.

Aleksandar Vučić

When he was introducing the program of the government headed by him to the parliament members, Aleksandar Vučić was full of explications and promises: „As a Premier of the Government of Serbia, I want to assure you that government will be significantly dedicated to culture. I promise that this government will renew National Museum ... which with shame on us all is standing close for almost a decade. I am ashamed as a parent that in this country there are children who had no opportunity to see National Museum, cultural treasure, of our people, his rich collections of arts peaces and cultural history of our people.” (Politika, 2014a, 13).

Vučić argues for openness and mixing of cultures when he states: „It is necessary to affirm openness of Serbian culture for regional and international cooperation. In the same time there is a need to present to domestic public contents of traditional and modern European and World culture.”⁵ (same).

He is primarily relying on culture as a tool of representation in abroad. That is why he announced: „Our culture will be our ID, sign of recognition all over the planet, our pride and brand.” (Same). But soon after he introduces a new discourse on national culture, and begins a fight with myths of Serbian history, with the spiritual essence of Serbian people.

Despite his once hard-line nationalist rhetoric in years prior to 2012 when his party became crucial partner in the government (and since then grew proportionally), already by the end of 2014 he strongly changes the messages pertaining to national culture. During the press conference on December the 27th, he was summing up the results of the government and said: “We lowered Serbia from the heaven, (the place) where none work and where are no rules, down to Earth, where the work is hard, and it will be necessary to work more, with the same rules applying for everyone.” (Politika, 2014b).

At the end of the next year, 2015, in authored text for the Serbian daily papers *Večernje Novosti*, Serbian (then) Prime Minister represented crucial idea of his politics and concrete aims in the coming 2016. He stated that Serbia had enough of “magical sticks”. In that context he writes negatively of “heavenly Serbia” For that kind of homeland, he says, we need only to die for, while Vučić promises something, in his words opposite. „I have promised life, that is to say the way to reach the better life”. (Vučić, 2015, 2) Than he proceeds with citing Voltaire, according to whom only poor peoples live of history and in the way that they are fantasizing it. Having written this, Vučić seeded the doubt that Serbs somehow cherish the false history. (Vučić, 2015, 2). In a country with absolute majority of orthodox Christians (more than 80% of population according to latest census), the Prime Minister is promoting protestant ethics. He is

---

⁵ In original: “Потребно је афирмисати отвореност српске културе за регионалну и међународну сарадњу, али и домаћој јавности представити садржаје традиционалне и модерне европске и светске културе”.

repeating the formula „I want us to be even faster... In particular in changing ourself and Serbia. Many things seem to be petrified here. Habits, mentality, myths. There is a need for a big pickaxe to break it all.” (Vučić, 2015, 3) According to him “elements... of our great leap and of our new century... (are) knowledge, morality, work... politics based on results and not on magic stick.” (same).

When he assumed the office of the President of the Republic, Vučić continued with same or similar discourse on national culture. In particular is interesting his approach to national culture in the speech delivered when he was taking the office, after pronouncing the oath on May 31st 2017. In the National assembly he addressed the public with direct and indirect references to culture.

Indirect reference to culture by current president were, for example, in his speech when he was presenting what was accomplished in three years of his premiership (2014-2017). The message was: „We have built the foundation of our and of the future of this country on that change.” What is the meaning of this for the national political culture? The president tries to change the reality or create a new one, as structuralist would say. More accurately, he wants to send idea how national heritage is not crucial for his work. He is not building on the previous achievements, based on cultural treasure. For him new achievements are what truly matters. Everything accomplished is new, that is to say he creates a new Serbia, opposite to old one. This discourse is typically revolutionary, although there was no revolution in Serbia. In that revolutionary fervour he continues: „On that foundation, I am aimed, together with the Government of Serbia to keep building. I am aimed to lift, together with everyone in Serbia, floor by floor... without a wish to finish that construction ever, only to bring it up high enough, stable enough. For the others, after me, after us will be able to reach unimaginable heights.” This is where the discourse becomes both revolutionary and messianic. It proposes something completely new. Vučić is not like Isaac Newton standing on the shoulders of the giants, but he is a giant himself.⁶ (Vučić, Danas, 2017).

Direct reference to national culture in talk of the President is present in those instances when he expresses opposition to Serbian traditional values, and often to legacies of national history. Value of sacrifice, heroic events of history are nothing in his eyes and interpretation. He cites four foreigners and only one Serbian, writer Borislav Pekić. However, he falsifies Pekić as he was citing the fictitious, literary character of former SS officer who committed a crime and despises freedom, justice, heaven and goodness. He extrapolated the words of this negative hero (obviously omitting parts on good, justice and freedom) in order to present them as writer’s standing. He did it by saying: “One should look ahead. For if we were to look behind, we would have eyes on the back of our heads. We should kiss the land of our children and not of our grandfathers. Be-

⁶ Like in a famous phrase by Isaac Newton referring that his science is based on previous great discoveries: "If I have seen further it is by standing on the shoulders of Giants."

cause honour will not depend on where are we coming from, but on where we are headed.” In this analysis it is noteworthy to point that it is only reference to any person from Serbian history and culture, and it was in fact citation of a criminal fictional character. Serbian president recalled four other personalities, three westerners and one Chinese in this speech. (Vučić, Danas, 2017).

If he mentions past, he does it only to highlight his personal role. Thus, he makes a parallel with some previous achievements by saying: “Eighth hundred years ago in 1217 Serbia became internationally recognised country with the incoronation of the Stefan the First-Crowned. Two hundred years ago, in 1817 Serbia after centuries of slavery got the autonomy, and made a first step toward new statehood (although it was not a first step but the result of the Second Serbian uprising in the 1815). Today in 2017 probably nothing that big and important has happened except for the fact that Serbia got the president that will fight for her with all of his heart, his strength and energy.”

Only time that he did mention something refereeing to Serbian culture in at least neutral or one might say positive way is when he mentioned that he will help maintenance of Serbian orthodox churches and monasteries. (same).

Yet another public speech of the Aleksandar Vučić indicative for the analysis of the presence of national culture in the discourse of Serbian government, was delivered on the occasion of Vuk’s gathering (*Vukov sabor* in Serbian), the oldest and the most significant Serbian national cultural manifestation, held in Tršić on September the 17th 2017. He spoked of the common initiative on cooperation with the government of the Republika Srpska (Serbian autonomous entity in Bosnia and Herzegovina) and said that it and similar steps “have only for objective to timely and adequately protect the Serbian language and alphabet as one of the paramount parts of the Serbian culture – to protect and keep the Serbian people.” (Vučić, 2017b).

Serbian Statehood day is celebrated on the day of the *Presentation of Jesus in the Temple* on February 15th. On that day commemorating two important episodes of Serbian history⁷, at the central ceremony in the village of Orašac in 2018, Vučić tried to omit any reference to national culture. He only said “By marking this day we celebrate two holy values for which our ancestors have fought – we celebrate freedom and Serbian state” (Vučić, 2018a).

On the same day of the next year, he put more accent to historical events, mentioning leaders of uprising he particularly emphasized that “Today we need bravery of Karađorđe, and intelligence and wisdom of Miloš,⁸ in order to sustain foreign pressures and defend right of the survival of our people, wisdom and cool head to take the best decisions for the life and future of Serbia.” (Vučić, 2019). He mentions important personalities for the statehood of Serbia in order

---

⁷ Begginig of the First Serbiaian Uprising (1804-1813) and the First Sretenje Constitution (1835).

⁸ Karađorđe Petrović and Miloš Obrenović, respectively leaders of First (1804-1813) and Second Serbian Uprising (1815-1817).

to support his own politics, and not in order to promote their political ideas that were founded in ideas of national liberation and unification, national freedom and in particular liberation of Kosovo and Metohija.⁹

In the meantime, while being the President of the republic, Vučić continued his fight against myths and against Serbian national pledge. In the September of 2018 he was in Kosovo in his permanent election campaign.¹⁰ Since the war of 1999 the province was governed by temporary self-rule and furthermore by self-proclaimed government of Kosovo Albanians under the patronage of NATO alliance. At the political rally of Serbs organised by local party formed under the guidance of SNS, on 9th September the President of Serbia and leader of SNS said: “My job are not myths, nor dreams or fantasies, nor folly visions of Kosovo without Albanians or without of Serbs. My job is reality. The one that is here and now, at this Kosovo, in this Serbia, and not in some heavenly (Serbia, S.J.). We fell from that heaven. We felt and crushed seriously. Our heads are bloody, our hands are broken and I do not have anybody else to send up there to heaven in particular since the fall was a pure luck for all of us. People usually do not go back from heaven.” He mentions again falsely Serbian writer Pekić and takes one sentence out of context of Saint bishop Nikolaj, Serbian saint of 20th century. He compares himself with Stefan Nemanja, founder of glorious Serbian medieval dynasty. (Vučić 2018b).

Few days later in an interview for the Belgrade daily *Blic* he emphasizes “My politics is politics against myths and perpetual truths”, partially citing notorious communist author who despised totality of Serbian cultural production Radomir Konstantinović (Vučić 2018c).

Again, in authorised text in another tabloid daily *Kurir*, for the special Christmas edition regarding Kosovo he was explaining how compromise in politics is not the defeat but a victory. Furthermore, he stated that the Serbs don’t want to accept that since, as he claims “it is easier to live in your own myths and panegyrics than in reality”. (Kurir 2019).

On 15th October 2019 speaking with former EU president and premier of Belgium, Herman van Rompuy who sends the message that Serbia can do more to be „the bridge between Eastern and Western Europe... We are part of the same culture and civilisation”, Vučić says generally “I will always be able to promote the EU ideas, that is in the best interest of Serbia. These are the values that we accept.” (Predsednik 2019).

Next month Vučić had slightly different discourse. Territory of Serbian province of Kosovo and Metohija, claimed by local government as independent country has hundreds of churches and many medieval Serbian Christian orthodox monasteries. Among them three medieval monasteries and one church, (the Monastery of Dečani, Patriarchate of Peć, Gračanica and Bogorodica Ljeviška

⁹ See more in: Jovan Janjić (2019). *Kosovo covenant: Serbian Alliance with God*, op., cit.

¹⁰ Particular characteristic of the period in which Serbian Progressive Party is at the government are often snap parliament elections held usually every two years (2012, 2014, 2016, 2020).

Church) are on the least of the World Heritage in Danger.¹¹ In the period since the end of NATO war against Serbia and Montenegro and until the self-proclamation of independence by authorities in Priština, 156 of Serbian orthodox monasteries and churches have been destroyed or partially damaged. In this situation President of Serbia addressed General conference of UNESCO in Paris on November 2019 and said “that cultural heritage is not important only for Serbian identity, but for entire Europe and the world” and added “Peace is one of the utmost objectives, but it is impossible without education, if we don’t learn what are cultures, without communication, without knowing our differences.”¹²

Cooperation in culture, in the sense of establishing ‘spiritual unity’ was often presidential theme in the meetings with representatives of the Serbs in Balkan countries. In August 2020, he speaks to the press and says that there was lot of talks on every aspect of cooperation with Republika Srpska (in Bosnia and Herzegovina), among other things on common school curriculum, proclamation of the common declaration on safeguarding the Serbian language and Cyrillic alphabet and other. He mentioned that starting with September 15th¹³ of that year Serbia and Republika Srpska will celebrate the Day of Serbian Unity, freedom and national flag. (Politika 2020, 5).

In January 2021 Vučić unveiled the monument to Stefan Nemanja, the founder of the Serbian medieval Nemanjić dynasty. On that occasion he said “This is not just the act of unveiling the monument to our father, the creator of the country¹⁴, to the saint and the one from whom everything has started. This is a particular act of settling accounts with ourselves, about our identity, about what we have learned what do we know and where are we going”. He defined the monument to Nemanja and Temple of Saint Sava (monumental church of the founder of the Serbian autonomous church within Orthodox Church) as “anchor and cross of the Serbian nation” In that speech Vučić made a metaphor of a tree whose name is, as he said, Serbia and added “That tree should grow and show how important it is to have a root, a name and surname... The word present, contemporaneity in some languages is pronounced the same as a gift (present), because it is a gift that we have received from our fathers who sacrificed for our future. We have present because of Stefan Nemanja and Rastko (wordly name of Saint Sava), Stefan the first crowned, because of Milutin, Dušan, Lazar...”¹⁵ (same).

---

¹¹ See it on the site of UNESCO. Explanation is rather ambiguous: UNESCO. (2006). “World Heritage Committee puts Medieval Monuments in Kosovo on Danger List and extends site in Andorra, ending this year’s inscriptions”, 13 July 2006, <https://whc.unesco.org/en/news/268/>

¹² <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/obraceanje-predsednika-vucica-na-40-zasedanju-generalne-konferencije-uneska>

¹³ The day when Serbian army in World War One made a breach in the Balkan front starting the operations for the final liberation of the homeland.

¹⁴ Although Serbian countries and respective dynasties existed also before, Nemanjić are the most famous of them.

¹⁵ The list of Serbian rulers ending with the first king of Yugoslavia, Aleksandar (dead in 1934).

When he decided to take personally the position of the president of the Republic and thus put in pension Tomislav Nikolić, only politician in his party potentially capable of threatening his position, Vučić decided to nominate Ana Brnabić. Brnabić is personality without any political or popular support in Serbia. What is particularly interesting is that she is first lesbian Prime minister and has partially Croat origin which makes her altogether the least possible candidate to endanger Vučić politically.

Ana Brnabić

Ana Brnabić was director of U.S. company in Serbia that entered into public conflict with the government over alleged attempt of racketeering. In that conflict in 2015 that involved charges against close friend of then Prime Minister Aleksandar Vučić, miss Brnabić took side of Vučić.¹⁶ She was appointed as a Minister in 2016 and After Vučić was elected as a President of the Republic in 2017 he proposed her for a Prime Minister. She published her first expose on the religious holiday of Vidovdan celebrating the Battle of Kosovo. In that document on 105 pages there only one line touching upon national culture, with general statement “We will continue our fight for the preservation of our cultural and spiritual legacy in the Province (of Kosovo and Metohija, S.J.) which is a treasure of all the citizens of Serbia and of all of Serbian people”. (Brnabić 2017, 28). Next time she was designated for the role of the Prime Minister by Vučić, on 28th October 2020, she presented shorter expose and absent of any notion of national culture. (Brnabić 2020).

New Prime Minister generally calls Vučić as ‘boss’ or simply says and writes that he is something best that has happened to Serbia and that she is gladly consulting with him.¹⁷ When she is attending ceremonies dedicated to historical events her speeches tend to use minimal references to national culture. For example, when she spoke at the Memorial Day, dedicated to the victims of the

¹⁶ Brnabić comes from a communist family of mix Serbo-Croatian origin. Her father was member of Socialist party of Serbia and local manager who managed to fund her studies at little known Greenwich college in England. She finished last year spending “intense two-week session in Midland during November 1997” at also unknown Northwood University in Michigan, earning a bachelor degree. Later on, she earned on-line MBA from unknown Hull University in England in 2001. In Serbia she got position at U.S. company involved with the sister of then Minister in Serbian government Kori Udovički. When papers described charges of the management of the company against Vučić close friend Nikola Petrović asking two million dollars of racket, Ana Brnabić, as company director, decided to deny the charges. See more on her education at: “Inspired Leadership”, *IDEA*, The Alumni Magazine of Northwood University, Spring 2018 , p. 4,

https://static1.squarespace.com/static/5ae327dd25bf02d15e5a2922/t/5aeca3f575d1f6cb16ef95f/1525460806309/Idea_Spring2018.pdf ; On intriguing details see: ; Marko Radonjić. (2020). “Rewarded for all affairs: How shall we remember Ana Brnabić”, *Nova.rs* 05.Oct.

<https://nova.rs/vesti/politika/nagradena-za-afere-po-cemu-cemo-pamtiti-anu-brnabic/> (in Serbian).

¹⁷ For example as a guest in TV show in April 2020 she called Vučić her boss who will ‘kill her’ because she showed photo of his children lauding them as volunteers in hard times of new corona virus. See: *Espresso*. (2020). 07.04.2020. <https://www.espreso.co.rs/vesti/politika/539461/ubice-me-sef-zbog-ove-fotografije-ana-brnabic-kod-marica-pokazala-zanimljivu-fotku-zbog-koje-se-ponosi> (in Serbian).

genocide committed against Serbs in Nazi puppet state of Croatia (in the period 1941-1945), she said “That is why we will invest great amounts in renewal and building of the memorial Centre Donja Gradina at the personal commitment and initiative of the President of Serbia Aleksandar Vučić. This will be just the beginning of the renewal of remembrance and respect.” (SRNA 2019).

Brnabić addressed the public several times on occasion of the Serbian Statehood day.¹⁸ In 2020 she falsified history by saying that the proclamation of the First Serbian Uprising started with the words that are actually part of national epic song, the part referred to the uprising of the *raja* (oppressed Christians in Islamic Ottoman empire, though she used only Turkish term - *raja*). She continued saying “Then, after several centuries spark of freedom and independence of Serbian people and state was fired again. Then started the fight for cultural and political emancipation of Serbian state and of our people and lasted renewal of independence.” (Kurir, 2021). This kind of speeches when she has to mention some reference to national culture are rather exemption, as she uses even these and similar occasions to speak about digitalisation, inventions, cooperation, reform and similar phrases common all over the western world.

Unlike Ana Brnabić, who was catapulted in politics by Aleksandar Vučić, Ivica Dačić is one of the longest politicians on the Serbian political scene, as long as Vučić himself.

Ivica Dačić

Dačić is long-time leader of the Socialist Party of Serbia, heir of former League of Communists of Serbia. Socialists were ruling the country until the fall of Slobodan Milošević in October 2000 and early national parliamentary elections held in December 2000. Dačić managed first to offer support to minority government since 2004 and entered in new government in 2008. Since then, Socialists are minor partners in all governments in Serbia and Ivica Dačić usually has some prominent role. In coalition governments with Serbian Progressive Party he served as Prime Minister and concurrently as Minister of Internal Affairs (2012-2014), Minister of Foreign Affairs (2014-2020) and Speaker of the National Assembly since October 2020. In his expose in 2012 he did not have any message that could be understood as mentioning national political culture. Since the start of his coalitions with SPP, he supported key political messages of Aleksandar Vučić.

Next year, in 2013, for a once famous Serbian weekly, Dačić writes that “For 10 years, Kosovo was taboo. No one could officially tell the truth, ... Tales were told... Lies were told that Kosovo is ours, and that is even officialized in our Constitution. Today, that same Constitution is not helping.” (Beta 2013). Then Prime Minister writes against the Constitution on which he has sworn.

---

¹⁸ As a witness, I may say that it is usually unhappy event since usually patriots come to commemorate the national holiday and when Brnabić addresses the public they protest.

In the same year on the Vidovdan day (as explained previously it is a national holiday of a remembrance of the Kosovo battle in 1389 between Serbs and Turks), in Kruševac,¹⁹ in order to denigrate Serbian history, he says at the public session of the government that Serbia on that day decided to change its myth, decided to look forward and not backward!

“Today, dear citizens of Serbia, our only country that we have, has changed its centennial belief, mode of behaviour and its final aim. It has changed the myth that for long has been dragging us to look behind and not to move forward. Since this Vidovdan (Serbia, S.J.) has started to celebrate life, to believe in ability and work and by accounting on what it has done, peacefully expect benefit without fear of it being lost due to some dark force or injustice.” (Government, 2013).

In a guest column for Financial Times, Dačić describes Serbian historical heritage as “dark and difficult”. As a socialist who proudly uses red star, he spares no occasion to denigrate Serbian culture and history predating communist takeover of government in 1944/45. He writes with strong ideological and pathetic tone in the same article, that he has a dream “A Serbia in Europe; and Europe – its values, its regulations and its systems – in each Serbian village. To bring Serbia into Europe and Europe into Serbia”, as if Serbia is not in Europe. Furthermore, he depicts in Serbia unknown statements that leader of Albanian armed secession in period 1997-1999, Hashim Thaci was considered “‘the dragon, the old serpent’ (Revelation 12:9) that assaulted our heavenly kingdom”. It is impossible to find any official source, nor any other in Serbia claiming that Serbs consider Thaci a dragon or the old serpent. On the other hand, his *nom de guerre* in Albanian was Gjarpëri (Snake).²⁰ Though there are no proofs that there was opinion among Serbs that they live in heavenly kingdom, Christians surely believe in its existence, but as a spiritual, not earthly kingdom. Dačić calls Thaci ‘an ordinary man’, he defines like that a person charged several times and finally in internationally organized court in Hague for alleged war crimes and crimes against humanity, as. (Dačić 2013).

On several occasions this politician presented Serbian history and culture in negative light, still he is mostly omitting national culture content in speeches. Although there are not lot of sources on his talk including references to national culture, he spares no opportunity to present his ideology and party as something best that Serbia has. Dačić claims that “socialist values are the bases of the Serbian statehood (statement devoid of historical reality) and that ‘socialists are the oldest Serbian political brand’”, as if no political ideology existed in Serbia before socialism. (FoNet 2019).

---

¹⁹ Kruševac was a capital city built by Serbian Prince Lazar who led allied Serbian army in the Kosovo Battle.

²⁰ See for example in: CIDOB. “Hashim Thaçi”, *Barcelona Centre for International Affairs*, <https://www.cidob.org/content/pdf/7105>

Analysis of usage of national cultural content

Presented content of political talk by three leading governmental politicians in Serbia, in the period 2012-2020 offers enough of material for analyzing and understanding how they use national culture, when they use it and for what purposes.

Three authors from Republika Srpska (Bosnia and Herzegovina) while analysing the role of political culture in particular regarding the experience of the war and postwar crisis in that former Yugoslav Republic conclude that “Political culture is above all factor of stability, of continuity and longevity. It is a keeper of old values centennial experiences and tested behaviour frameworks.” (Vranić et al, 2018, 24). If political culture is actually national culture in politics, as is understood from the previously mentioned definition, attitudes and public message of leading governmental figures in Serbia might be understood as leaning toward instability, discontinuity and brevity.

Cited material clearly indicates basically two positions in the public discourse of analysed political figures political talk: a) negative and b) neutral, or conditionally positive. Term conditionally positive is used to describe a process by which mentioned political figures use positive references on national culture in order to affirm themselves.

a) Negative attitude toward national culture in political talk of Aleksandar Vučić and Ivica Dačić dominates their public speech when it touches upon national culture. Having in mind that founding myths are at the basis of the national political culture, it may be concluded that following statements serve to radically change cultural framework: “We lowered Serbia from the heaven, (the place) where none work and where are no rules, down to Earth”, or “My politics is politics against myths and perpetual truths”, “I want us to be even faster... In particular in changing ourself and Serbia... Habits, mentality, myths. There is a need for a big pickaxe to break it all.”(Vučić 2015). In the same vein Dačić was acting when, in particular in his speech at the solemn session of Government, on the day of Vidovdan - the national holiday celebrating the memory of Kosovo battle, and the Kosovo myth – he promised to replace this holiday and announced new Serbia. This type of behaviour is, as we already mentioned revolutionary messianic. As if this is not enough, they sometimes tend to denigrate history of their country and of constitutional nation – the Serbs, by claiming that all previous history was looking backward, disseminating irrational beliefs, and hailing losses and defeats.

If we want to understand these messages through the lenses of Bourque and Duchastel, then key messages of two political leaders are aimed at creating a new society, imposing new norms and values. (Bourque, Duchastel, 1995, 612, 13) They evidently use political talk to purport national culture and history as something inherently negative, thus vying to change it and build new brave society and culture.

b) Neutral or conditionally positive attitude toward national culture is present in speeches of all three figures. Still, one has to underline scarcity of national political culture in public speeches of three leaders, and in particular in speeches of Brnabić and Dačić. Brnabić whose political base is non-existent as her position derives only from personal support of Aleksandar Vučić, due to her personal characteristics represents novelty and discontinuity with traditional values and Serbian national culture. She rarely uses contents that may be characterized as having in them references on the subject of research. But, when Brnabić uses that kind of content in her political talk she has neutral or conditionally positive attitude. When it is affirmative it is to promote ideas that correspond to currently accepted ones by the government such as fight for the statehood and thus independence. But this independence or freedom are never interpreted in opposition to EU integrations. This happens on occasion of speeches for the marking of some historical event, for example when she says “Our forefathers have started the pluridecennial fight for the restoration of independent, free and autonomous Serbian state with their magnificent victories...” (Kurir, 2021).

When Serbian national culture is affirmative in the discourse of Aleksandar Vučić in the period 2021-2020 it is for similar occasions in which Brnabić uses it. For example, on the occasion of unveiling the monument to Stefan Nemanja (the founder of Serbian medieval dynasty of Nemanjić) he adopted positive discourse in order to somehow present himself as great as some historical figure that enjoys wide public support. He wants to present himself as contemporary Stefan Nemanja, or as contemporary Miloš Obrenović.²¹

Serbia during the government of SPP and SPS led by Aleksandar Vučić and Ivica Dačić, with Ana Brnabić joining in 2016 is subjected to political discourse aimed at changing society and national culture. Dominant is negative presentation and negative stereotypes of national culture in political talk by two most important political figures from the government. This fact may seem strange, but it is not a novelty in history. It resembles public discourse in revolutionary France, revolutionary Soviet Union or Republican Spain. It would be interesting to analyse for example the presentation of national culture in TV series produced and presented by state owned national TV – Radio Television of Serbia. It is only one idea for further research on this topic.

References

1. Ball Alan R. 1988. *Modern Politics*, IV ed. Palgrave Macmillan UK, 251 pp.
2. Базић Јован. 2012. „Улога Косовског мита у обликовању српског националног идентитета” (“Role of Kosovo myth in shaping Serbian na-

²¹ See previously on the leader of the Second Serbian Uprising.

- tional identity”), Српска политичка мисао N 4, Year. 19. Vol. 38. pp. 253-271. (in Serbian).
3. Beta. 2013. “Dačić: For ten years we are being lied to that Kosovo is Serbian”, 07.03.2013, *Politika* <http://www.politika.rs/sr/clanak/251043/Dacic-Deset-godina-se-laze-da-je-Kosovo-srpsko> (in Serbian).
  4. Bogdanović Dimitrije 1990. Књига о Косову. *Book on Kosovo*, Belgrade, Српска књижевна задруга. (in Serbian).
  5. Brnabić Ana, Biografija.org 2019. <https://www.biografija.org/biznis/ana-brnabic>
  6. Brnabić Ana. 2017. Program of the Candidate for the President of the Government of the Republic of Serbia Ana Brnabić, *National Assembly*, 28 June 2017 pp. 104 https://www.danas.rs/wp-content/uploads/2018/01/Program_Vlade_kandidata_za_predsenika_Vlade_Ane_Brnabic.pdf?x16392 (in Serbian).
  7. Brnabić Ana. (2020). Program of the Candidate for the President of the Government of the Republic of Serbia Ana Brnabić, *National Assembly*, 28 October, pp. 47, <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Ekspoze-2020.pdf> (in Serbian).
  8. Bourque, Gilles, Duchastel, Jules (1995). Texte, discours et idéologie(s). *Revue belge de philologie et d'histoire. Belgisch tijdschrift voor philologie en geschiedenis*, tome 73, fasc. 3, pp. 605-619. DOI: 10.3406/rbph.1995.4026
  9. Dačić Ivica. (2013). “Guest post: no time to rest as Serbia moves towards Europe”, *Financial Times*, September 17, 2013 Guest post: no time to rest as Serbia moves towards Europe
  10. Đerić M. Gordana. (2002). Mythical Aspects of Serbian Identity, *Filozofija i društvo*, Belgrade, 247-266.
  11. FoNet. (2019). “Dačić: Socialists are the eldest Serbian political brand, (they) stand still”, *NI*, 17.jul 2019, <https://rs.n1info.com/vesti/a500397-dacic-socijalisti-su-najstariji-srpski-politicki-brend-stoje-postojano/> (in Serbian).
  12. Government of Serbia. (2013). “Speech of the President of the Government of Serbia Ivica Dačić at the solemn session of the Government in Kruševac”, 28 June 2013. <https://www.srbija.gov.rs/vest/193063/govor-predsednika-vlade-srbije-ivice-dacica-na-svecanoj-sednici-vlade-u-krusevcu.php> (in Serbian).
  13. “Inspired Leadership”, *IDEA*, The Alumni Magazine of Northwood University, Spring 2018 , p. 4, https://static1.squarespace.com/static/5ae327dd25bf02d15e5a2922/t/5aecaf3f575d1f6cb16ef95f/1525460806309/Idea_Spring2018.pdf
  14. Јован Јањић. 2019. *Косовски завет: српски савез са Богом (Kosovo covenant: Serbian Alliance with God)*. Институт за српску културу., pp. 116. (in Serbian).
  15. *Kurir*. (2019). Belgrade, 6-7 January, p. 2.

16. *Kurir*. (2021). „KURIR U ORAŠCU Ana Brnabić: Iskra upaljena ustankom iz 1804. I DALJE BUKTI
17. Kurir in Orašac. Ana Brnabić: Spark fired with uprising in 1804, It is still burning”, 15.02.2021. <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3625233/uzivo-u-orascu-se-kod-spomenika-karadjordju-obelezava-dan-kada-je-1804-godine-pokrenut-prvi-srpski-ustanak-tamo-je-premijerka> (in Serbian).
18. Lompar, Milo. 2018. *Слобода и истина (Freedom and Truth)*, (in Serbian), Belgrade, pp. 269.
19. *Politika* 2014a. Belgrade, 29 April, p. 13. (in Serbian).
20. *Politika* 2014b. 28. December.
21. *Politika*. 2020. 27 August, p. 5.
22. Политика 2021. „Од Стефана Немање Срби су државотворни народ”, *Политика* 27. Јануар 2021, <http://www.politika.rs/scc/clanak/471731/Od-Stefana-Nemanje-Srbi-su-drzavotvorni-narod> accessed: 27/3/2021.
23. Predsednik. 2019. „Predsednik Vučić učestvovao na panelu „Evropska unija i Srbija: zajednička sudbina?” (“President Vučić participated at the panel 'European Union and Serbia: common destiny'?”). 15.10.2019, <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/predsednik-vucic-ucestvovao-na-panelu-evropska-unija-i-srbija-zajednicka-sudbina>.
24. Radonjić Marko. (2020). “Rewarded for all affairs: How shall we remember Ana Brnabić”, *Nova.rs* 05.Oct. <https://nova.rs/vesti/politika/nagradena-za-afere-po-cemu-cemo-pamtiti-anu-brnabic/> (in Serbian).
25. PTC. 2020. „Udovički plaća milion dinara Petroviću zbog afere 'Vetropark' ”, PTC 18. Феб. 2020. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3855735/udovicki-placa-milion-dinara-petrovicu-zbog-afere-vetropark.html> (in Serbian).
26. SRNA. 2019. “Brnabić: We will invest great energy in order not to forget the victims” 05/05/2019. <http://www.srna.rs/novosti/689052/brnabic-ulozicemo-veliku-energiju-da-se-zrtve-ne-zaborave.htm> (in Serbian).
27. UNESCO. 2006. “World Heritage Committee puts Medieval Monuments in Kosovo on Danger List and extends site in Andorra, ending this year’s inscriptions”, 13 July 2006, <https://whc.unesco.org/en/news/268/>
28. Vranić Bojan. Vuković Đorđe. Kecmanović Nenad. 2018. *Cultural strongholds of politics*, Belgrade: Čigoja, 258 pp.
29. Вучић Александар. 2015. „Вучић: Србија улази у нови век рада без чаробних штапића и рата”, СНС, 31.12.2015. <https://beograd.sns.org.rs/novosti/vesti/vucic-srbija-ulazi-u-novi-vek-rada-bez-carobnih-stapica-i-rata>
30. Vučić Aleksandar. 2017a. Speech of the President of Serbia, Aleksandar Vučić, *Danas*, <https://www.danas.rs/politika/govor-predsednika-srbije-aleksandra-vucica/>

31. Vučić Aleksandar 2017b. “We shall keep what Vuk has left us – our beautiful Serbian language”, *Predsednik.rs* 17.09.2017 <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/cuvacemo-ono-sto-nam-je-vuk-ostavio-nas-prelepi-srpski-jezik>
32. Vučić Aleksandar 2018a. “Orašac – Central state ceremony of the Statehood Day, 15.02.2018.”
33. <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/orasac-centralna-drzavna-ceremonija-obelezavanja-dana-drzavnosti-15022018-godine> (in Serbian).
34. Vučić Aleksandar. 2018b. „Vučić: Odavde nema nazad, i u dorbu i u zlu bićemo uz svoj narod”, 9 September 2018 <http://kim.gov.rs/lat/v2720.php>
35. Vučić Aleksandar. 2018c. *Blic, Belgrade*, 16. September 2018.
36. Swedlow Brendon. 2013. Political Culture, in Gregory Claeys (ed.) *Encyclopedia of Modern Political Thought*, pp.624-626. CQ Press.